

Πολιτισμός

Ο Νίκος Σβορώνος

Και οι "νεαρές" της Μακεδονικής Δυναστείας

Όταν, το 1945, η Ελλάδα έβγαине από τον πόλεμο ματωμένη και καταστραμμένη και, χωρίς να έφταναν όλα αυτά, άρχιζε να καταρρώει τις υγιέστερες άρκες της, αφήνοντας ανέπαφα τα όζοντα άποστήματα της, μια ομάδα τριών δεκάδων επιστημόνων και διανοητών έπαιρναν το δρόμο για τη Γαλλία. Ο Οκτώβιος Μερλιέ, διευθυντής τότε του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών και Μορφωτικός Ακόλουθος της Γαλλικής Πρεσβείας, έπεισε τη Γαλλική Κυβέρνηση να χορηγήσει ύποτροφίες σε μια πλειάδα πνευματικών ανθρώπων που είχαν συμμετάσχει στην Εθνική Αντίσταση και που κινδύνευαν ανά πάσα στιγμή να συλληφθούν και να στείλουν στα μπουντρούμια της Ασφάλειας και αργότερα της Μακρονήσου. Κι όλοι αυτοί ήταν ό,τι πολυτιμότερο διέθετε ο τόπος σε επιστημονικό δυνάμικο. Επιστήμονες, καλλιτέχνες και διανοητές, με τελειωμένες τις σπουδές τους και μ' όλα τα εγγύγια μιάς ταχύτατης ανέλιξης. Το μόνο τους αμάρτημα η ένταξή τους στην ευρύτερη αριστερή ιδεολογία και συμμετοχή τους, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στις οργανώσεις του Ε.Α.Μ.

Η διορατικότητα και προνοητικότητα του Οκτώβιου Μερλιέ, δέσωσε από το εκτελεστικό άποσπασμα όλους αυτούς τους επιφανείς έλληνες και παράλληλα τους έδωσε την ευκαιρία να συνεχίσουν τις σπουδές τους και να αναδειχθούν σε εξέχοντες παράγοντες της επιστήμης και του στοχασμού σε πανευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Όλοι τους ανεξαιρέτως πήγαν μπροστά. Εξελιχθηκαν σε σημαντικούς πνευματικούς ηγέτες της χώρας που τους φιλοξένησε και τίμησαν το όνομα της Ελλάδας στο εξωτερικό.

Κι όμως η πατρίδα τους τους αρνήθηκε, τους στέρησε την ιθαγένειά τους και τους καταδίκασε ερήμην σε θάνατο. Κι όλα αυτά την ίδια εποχή που αναδεικνυε σε "εθνικούς ήρωες" τους συνεργάτες του κατακτητή και τα άτακτα στήθη των "εθνικόφρονων" ομάδων της υπαίθρου. Η μόρα αυτού του τόπου, να αλληλοπαράσσεται στις κρισιμότερες για το Έθνος στιγμές.

Κι έπερπε να χαθεί το μισό κομμάτι της Κύπρου, για ν' απελευθερωθεί η Ελλάδα από τη βία των μικρονοϊκών συνταγματαρχών και να μπορέσουν να επιστρέψουν στην Ελλάδα, όλοι αυτοί οι πνευματικοί εξόριστοι, που κράτησαν στους ώμους τους την πνευματική παρακαταθήκη του Έθνους.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης, η Ελένη Γλύκατζη - Αρβελέρ, ο Νίκος Σβορώνος, ο Κώστας Αεζός, ο Ιάνης Ξενάκης, ενδεικτικά ονόματα της ηρωικής αυτής γενιάς, που έβγαλαν το όνομα της Ελλάδας στους ευρύτερους ορίζοντες.

Ο Νίκος Σβορώνος, γεννημένος το 1911

στη Λευκάδα, αποφοίτησε από τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας το 1933. Εργάστηκε ως συντάκτης στο "Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας" (Δημητράκος) και ως συντάκτης του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών.

Στον πόλεμο του '40 υπηρέτησε ως έφεδρος Ανθυπολοχαγός, ενώ στη διάρκεια της κατοχής εντάχθηκε στις αντιστασιακές δυνάμεις του Ε.Α.Μ., διδάσκοντας παράλληλα στο "Λύκειο Αθηνών".

Ως υπότροφος της Γαλλικής Δημοκρατίας συνέχισε τις σπουδές του στην Ecole Pratique des Hautes Etudes, στη Σχολή Ανατολικών Γλωσσών της Σορβόνης και στο College de France.

Του

ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΓΟΓΙΑΝΝΗ

Στη διάρκεια των σπουδών του πληροφορήθηκε την απόλυση του από το Μεσαιωνικό Αρχείο της Ακαδημίας Αθηνών και την αφαίρεση της Ελληνικής του Ιθαγένειας.

Οι τίτλοι σπουδών επαυξάνονταν και η ακαδημαϊκή του καριέρα προχωρούσε ανεμπόδιστα.

Αποκτώντας τη Γαλλική υποκοπότητα εργάστηκε στο Εθνικό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών της Γαλλίας (CNRS) και δίδαξε ως διευθυντής σπουδών στην έδρα της "Ιστορίας των θεσμών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας" της Ecole Pratique des Hautes Etudes.

Με τον ερχομό του στην Ελλάδα το 1976, δίδαξε στη φιλοσοφική Σχολή της Θεσσαλονίκης, ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου Αθηνών και δίδαξε στη φιλοσοφική σχολή της Κρήτης.

Το 1982 διορίστηκε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας και αντι-

πρόεδρος του ως το θάνατό του, ενώ παράλληλα ήταν πρόεδρος του Δ.Σ. του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Το συγγραφικό του έργο, στα πενήντα χρόνια της Επιστημονικής του δράσης, υπήρξε πλουσιότατο και πρωτότυπο, η δε αναφορά του, στη διεθνή βιβλιογραφία, συνεχής και καθοριστική.

Κύριοι άξονες του ερευνητικού του έργου η μελέτη του βυζαντινού και νεότερου ελληνοισμού.

Στερημένος περισσότερο από τριάντα χρόνια του δικαιώματος ν' ατενίζει τον ουρανό της Ελλάδας, επέστρεψε ο Νίκος Σβορώνος το 1976 στην πατρίδα, με τη φλογερή επιθυμία να προσφέρει στον τόπο του όσες υπηρεσίες δεν μπόρεσε να προσφέρει, λόγω της μακροχρόνης αναγκαστικής απουσίας του.

Με τον νεανικό ενθουσιασμό που τον διακατείχε, έφερε στους χώρους των ελληνικών πανεπιστημίων, των ερευνητικών κέντρων και των πολιτιστικών ιδρυμάτων, την πλούσια επιστημονική και ακαδημαϊκή πείρα που απόκτησε στο εξωτερικό.

Το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας τιμώντας τη μνήμη του σοφού ερευνητή των ζωτικών θεμάτων της βυζαντινής και νεότερης ελληνικής ιστορίας, εξέδωσαν πρόσφατα το τελευταίο έργο του Σβορώνου με τίτλο "Οι νεαρές της Μακεδονικής Δυναστείας" στη γαλλική γλώσσα. (Γαλλικός τίτλος: "Les Nouvelles des empereurs Macédoniens concernant La Terre et les Stratiotes" Αθήνα 1994, σ.σ. 297).

Το έργο αυτό του Νίκου Σβορώνου βρέθηκε στα κατάλοιπά του μετά τον θάνατό του, σε δακτυλόγραφο κείμενο στο οποίο είχε ήδη επιφέρει διορθώσεις, χω-

ρίς να προλάβει να το προωθήσει στο τυπογραφείο.

Την έκδοση επιμελήθηκε ο ερευνητής του Κ.Β.Ε. Πάρις Γουναριδής, ο οποίος επιμελήθηκε και το Γενικό Ευρετήριο, το Ευρετήριο Νόμων και χειρογράφων καθώς και τον πίνακα βιβλιογραφίας.

Οι "Νεαρές" αποτελούν βασική πηγή για την εξέλιξη της δομής και της λειτουργίας του βυζαντινού κοινωνικού συστήματος.

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει τα κείμενα των "Νεαρών" της Μακεδονικής Δυναστείας, που αφορούν στη γη και τους στρατιώτες, σε νέα έκδοση, βασισμένη σε λεπτομερή μελέτη όλων των χειρογράφων, με κριτικό υπόμνημα και εκτενή σχολιασμό.

Η προσασία της αγροτικής κοινότητας από τους δυνατούς, υπήρξε ένα κεντρικό ζήτημα στη βυζαντινή κοινωνική ιστορία.

Αυτό ακριβώς που προσπάθησε να διαλευκάνει ο Νίκος Σβορώνος, μέσα από την πίστη του, πως η Ιστορία, δεν έχει σχέση με την αναζήτηση της "αλήθειας", τη δικαίωση του ενός και την καταδίκη του άλλου, αλλά στηρίζεται στην υπομονετική μελέτη των δεδομένων, μελέτη στηριγμένη στις πηγές που συχνά είναι ανυπόταχτες αλλά πάντα συγκεκριμένες, πηγές που είναι στα χνάρια των γεγονότων που έχουν βιωθεί από ζωντανά πρόσωπα, αδιάφορα προς τις προκατασκευασμένες θεωρίες και τα στατιστικά μοντέλα.

Ο Νίκος Σβορώνος, κι αυτό αποδεικνύεται και στην πρόσφατη αυτή έκδοση, αναζητούσε την αρχή των μεταμορφώσεων της οικονομίας και των κοινωνικών σχέσεων, για να κατανοήσει και να περιγράψει ολόκληρη την κοινωνία.